

Teorija družbene identitete in druge teorije medskupinske diferenciacije

ASJA NINA KOVAČEV

POVZETEK

Teorija družbene identitete je ena najpomembnejših teorij medskupinskega in znotrajskupinskega vedenja ter njunih psihičnih determinant. Razvil jo je H. Tajfel v sodelovanju s J. C. Turnerjem. Tajfel razlikuje med individualno in družbeno identiteto, toda jedro njegove teorije tvori družbena identiteta. Slednja vključuje kognitivno in konativno-afektivno komponento.

Po teoriji družbene identitete posameznik oblikuje pozitivno podobo lastne skupine na podlagi medskupinskega primerjanja. Nekateri drugi avtorji poudarjajo še nujnost predhodne socialne kategorizacije, tj. umestitve subjektov v eno od obeh skupin. Proces družbene primerjave determinira subjektivno favoriziranje lastne skupine. V primeru, da je njen status ogrožen, ga skušajo njeni člani izboljšati. To lahko dosežejo z zmanjševanjem pomena relevantnih dimenzij družbene primerjave ali z zapustitvijo skupine.

Tajfelova teorija temelji na metodi minimalnih skupin, ki je bila namenjena ugotavljanju minimalnih pogojev za medskupinsko diskriminacijo. Čeprav je zelo izvirna, je ni mogoče aplicirati na realne življenjske situacije, zato so jo različni avtorji že večkrat prirejali. Ta metoda namreč ne omogoča preverjanja večine postavk Tajflove kompleksne teorije.

Poleg teorije družbene identitete in njene novejši izpeljanke teorije samokategorizacije razlagata favoriziranje lastne skupine še teorija kategorizacije in teorija samopozornosti. Pri svoji interpretaciji tega fenomena izhajata iz različnih perspektiv, vendar se vse teorije osredotočajo na tri temeljne determinante njegovega pojavljanja, tj. na vpadljivost lastne skupine, njen status in relevantnost dimenzij primerjanja.

ABSTRACT

SOCIAL IDENTITY THEORY AND OTHER THEORIES OF INTERGROUP DIFFERENTIATION

Social identity theory is one of the most important theories of intergroup and ingroup behaviour and their psychic determinants. It was developed by H. Tajfel in cooperation with J. C. Turner. Tajfel distinguishes between individual and social identity. Still, the centre of his theory forms social identity. The latter includes its cognitive and connative-affective component.

According to social identity theory the subject forms a positive image of his own group on the basis of intergroup comparison. Some other authors also stress the necessity of preliminary social categorization, i. e. the localization of the subjects

into one of both groups. The social comparison process is determined by the subject's ingroup bias. In case of a threat to the in-group status, the members of the group try to improve it. This can be achieved by diminishing the meaning of relevant dimensions or by leaving the group.

Tajfel's theory is based on the minimal group paradigm, which was developed to determine the minimal conditions for intergroup discrimination. Although it is very original it cannot be applied to the real life situations. Therefore it has often been modified. It namely does not enable the testing of the most of the statements of Tajfel's complex theory.

Beside social identity theory and its more recent derivative self-categorization theory the ingroup bias is explained by the categorization theory and self-attention theory. The interpretations of this phenomenon are derived from different perspectives. Still, all theories concentrate on three basic dimensions of its appearance, i. e. ingroup salience, status and relevance of the comparison dimensions.

Teorija družbene identitete je ena najpomembnejših teorij medskupinskega vedenja in njegovih temeljnih psiholoških determinant. Razvil jo je Henri Tajfel v sodelovanju z Johnom C. Turnerjem (Tajfel, 1982, Tajfel in Turner, 1979, 1986, Turner, 1981).

Številne predhodne teorije samopodobe in identitete so se osredotočale predvsem na posameznikova prizadevanja za doseganje in vzdrževanje pozitivne osebne identitete in visokega samospoštovanja (self-esteem). V nasprotju z njimi se je teorija družbene identitete osredotočila predvsem na subjektova prizadevanja za doseganje in ohranitev pozitivne družbene identitete. Tudi ta namreč zadovoljujejo njegovo željo po povečanju ali ohranitvi pozitivne samopodobe. Izvirajo iz pozitivnih vidikov (oziroma lastnosti) skupine, ki ji subjekt pripada ("in-group").

Teorija družbene identitete je preusmerila temeljno naravnost socialne psihologije (ki je bila do tedaj pretežno individualistična) in močno vplivala na nadaljnje empirično proučevanje medskupinskih odnosov. Toda njena izjemna teoretična in empirična vrednost sta postali jasni šele relativno pozno. Doise (1988) na primer poudarja, da posvečata Gerard in Miller (1967) v svoji "Skupinski dinamiki" le nekaj vrstic medskupinskim odnosom. Menita namreč, da je mogoče pomanjkanje eksperimentalnih študij na tem področju razložiti z metodološkimi težavami, ki se pojavljajo pri ustvarjanju medskupinskih situacij v laboratoriju. Toda v času izida njunega članka je pričel Tajfel že razvijati svojo "paradigmo minimalnih skupin", ki je bila namenjena zapolnitvi omenjene vrzeli v eksperimentalnem proučevanju. Prav ta paradigma tvori podlago njegove znamenite teorije družbene identitete.

Tajfel (1970) si je pri kreaciji paradigme minimalnih skupin pomagal z nadaljnjo elaboracijo kontrolnih pogojev Rabbiejevega in Horwitzovega (1969) eksperimenta in skupaj s Flamentom priredil še tradicijo iger mešanih motivov. Oblikoval je paradigmo, ki je spodbudila teoretično mišljenje na področju sociopsiholoških študij medskupinskih odnosov. Zato je nekoliko težko razumeti, da Levine in Campbell (1972) v svojem poglobljenem pregledu sociopsiholoških teorij, ki obravnavajo problematiko medskupinskih odnosov, ne omenjata Tajflovega imena.

Teoretične postavke teorije družbene identitete in njihovo empirično preverjanje

Teorija družbene identitete (Tajfel, 1982; Tajfel in Turner, 1979, 1986; Turner, 1982) postulira dva različna vidika samopodobe (tj. individualno in družbeno identiteto), ki se med seboj dopolnjujeta in včasih tudi delno prekrivata. Vendar nista identična, zato se lahko med njima pojavijo konflikti.

Pojem "**individualne identitete**" ima v teoriji družbene identitete obrobni položaj in vključuje prepričanja o lastnih spretnostih, sposobnostih, ali lastnostih, kot sta privlačnost in inteligentnost. Popolnoma drugače je s pojmom "družbene identitete", ki tvori jedro Tajflove teorije. Tajfel ga namreč opredeljuje kot "tisti del samopodobe (self-concept) posameznikov, ki izhaja iz njihovega zavedanja lastnega članstva v družbeni skupini (ali skupinah) skupaj z vrednostjo in emocionalnim pomenom, vezanim na to članstvo" (Tajfel, 1982).

Družbena identiteta naj bi vključevala dve komponenti:

- **kognitivno komponento**, ki jo tvori subjektivno zavedanje lastnega članstva v skupini, in
- **konativno-afektivno komponento**, ki jo sestavljata "vrednost in emocionalni pomen" subjektivnega članstva v skupini.

Diehl (1988) navaja v svoji interpretaciji Tajflove definicije družbene identitete tri temeljne značilnosti tega fenomena:

1. Zavedanje članstva zahteva socialno kategorizacijo, tj. realno ali potencialno umestitev subjektov v eno od dveh skupin, ki ju lahko označimo z osebniima zaimkoma: "mi" in "oni".
2. Vrednost tega članstva je rezultat družbene primerjave med lastno skupino ("in-group") in drugo skupino ("out-group").
3. Emocionalni pomen članstva je odvisen od stopnje identifikacije z lastno skupino.

Turner (1981) poudarja, da težijo subjekti v medskupinskih situacijah k favoriziranju lastne skupine v odnosu do druge skupine (ali drugih skupin) na primerljivih dimenzijah. Poudarjanje znotrajskupinskih podobnosti in medskupinskih razlik naj bi se izražalo v subjektivni percepciji, njegovem vedenju in njegovih stališčih. Pozitivna diferenciacija lastne skupine na račun druge skupine v medskupinski situaciji omogoča subjektom pridobivanje in ohranjanje pozitivne družbene identitete ter povečanje samospoštovanja. Bagby in Rector (1992) zato razlagata posameznikovo željo po pozitivni medskupinski diferenciaciji kot samopodrditveno strategijo. Pozitivna družbena identiteta naj bi zrcalila subjektivno pozitivno povezanost s skupino in samospoštovanje, ki izvira iz članstva v njej.

Medskupinska diferenciacija in njen vpliv na družbeno identiteto

Subjekt oblikuje pozitivno podobo lastne skupine ("in-group") na podlagi primerjave njenih lastnosti z lastnostmi druge skupine ali skupin ("out-groups"). Proces medskupinskega primerjanja imenuje Tajfel (1978b) **proces družbene primerjave**. Determinira ga subjektivno favoriziranje lastne skupine. Identifikacija z njo mu namreč omogoča povečanje občutka lastne vrednosti. Zato pogosto ni popolnoma objektivni pri njenem ocenjevanju.

V primerih, ko je superiornost lastne skupine ogrožena, si člani skupine močno prizadevajo za ohranitev ali povzročitev pozitivne medskupinske diferenciacije s pomočjo razvrednotenja članov druge skupine in s povečevanjem medskupinskih razlik. Z večanjem podobnosti dveh skupin se namreč zmanjšuje možnost za učinkovito

ugotavljanje, katera od obeh je superiorna. Zato Diehl (1988) poudarja, da je v primerih, ko so si skupine podobne, težnja po diskriminaciji (oz. jasnejšem razlikovanju) večja kot tedaj, ko se močno razlikujejo. Ta predpostavka je sicer teoretično zelo utemeljena, vendar je empirične raziskave niso nikoli v celoti potrdile.

Primerjanje različnih skupin navadno ne temelji na njihovem ocenjevanju na številnih dimenzijah. Včasih zadošča za pozitivno (ali negativno) medskupinsko diferenciacijo že ena sama dimenzija. Toda največkrat temelji njihovo ocenjevanje na majhnem številu specifičnih dimenzij, ki so jih konsenzualno ovrednotili kot pomembne. Rezultati primerjanja vplivajo predvsem na tiste vidike samopodobe, ki so bistveno povezani z dimenzijo ali dimenzijami medskupinske primerjave. Inferiornost lastne skupine v odnosu do druge relevantne skupine (ali drugih relevantnih skupin) na temeljnih dimenzijah primerjanja sovпада z negativno družbeno identiteto, ki pogojuje tudi nižje samospoštovanje. Zato si subjekt v situacijah medskupinske primerjave močno prizadeva, da bi se izognil negativnemu izidu.

Teorija družbene identitete (Tajfel in Turner, 1979) opisuje tri glavne reakcije na negativno ali ogroženo družbeno identiteto:

1. Posameznik lahko poskuša zapustiti skupino.
2. Člani iste skupine ("in-group") lahko neposredno tekmujejo s člani druge skupine ("out-group").
3. Člani iste skupine ("in-group") lahko uporabijo strategijo družbene kreativnosti in skušajo poiskati pozitivne distinktivne lastnosti za lastno skupino z redefinicijo ali spremembo elementov situacije primerjanja.

Lemaine et al. (1978) poudarjajo, da se člani skupin z nižjim statusom izogibajo primerjavam lastne skupine na dimenzijah, ki obetajo njen poraz. Največkrat skušajo celo reducirati njihov pomen. Ta rezultat potrjuje eno temeljnih predpostavk teorije družbene identitete, da imajo individualna mobilnost, neposredno medskupinsko tekmovanje in družbena kreativnost pomembno vlogo pri utrjevanju družbene identitete.

Teorija družbene identitete je s svojimi spoznanji o želji po pozitivni medskupinski diferenciaciji ponudila eno od možnih razlag pripadnosti skupini (in lojalnosti, ki se povezuje z njo) ter nepripadnosti kot posebne oblike identitete.

Paradigma minimalnih skupin

Večina dosedanjih raziskav teorije družbene identitete je zasnovanih na eksperimentalni paradigmi minimalnih skupin ali na njenih derivacijah. To paradigmo je razvil Tajfel skupaj s svojimi sodelavci (Tajfel, 1970; Tajfel, Billig, Bundy & Flament, 1971). Ugotoviti je namreč hotel minimalne, nujne in zadostne pogoje za medskupinsko diskriminacijo.

Na podlagi trivialnih ali celo naključnih kriterijev je Tajfel (1970) razdelil subjekte v dve skupini:

- skupino, kamor so spadali ("in-group"), in
- drugo skupino ("out-group").

V nobeni od obeh tako oblikovanih skupin ni bilo neposredne ("face-to-face") interakcije med subjekti. Da bi ohranili popolno anonimnost skupinskega članstva, so uporabljali kodne številke.

Medskupinsko diskriminacijo so ugotavljali tako, da so subjekte prosili, da razdelijo denarne nagrade med anonimne člane lastne skupine ("in-group") in druge skupine ("out-group"). Nihče od udeležencev eksperimenta ni smel dati nagrade samemu sebi. S postavitvijo tega dodatnega pogoja so Tajfel in sodelavci izločili iz eksperimenta kakršnokoli možnost za povezavo med lastnim interesom in intergrupno

diskriminacijo.

Tajfel in njegovi sodelavci (1971) so ugotovili, da so že popolnoma arbitrarno določeni klasifikacijski kriteriji (npr. estetsko preferiranje Kandinskyjevih ali Kleejevih slik, preceenjevanje ali podceenjevanje števila pik, ipd.) zadoščali za povzročitev medskupinske diskriminacije. Pri delilcih denarja se je poleg favoriziranja lastne skupine pojavila tudi močna tendenca po povečevanju medskupinskih razlik. Slednja je determinirala njihovo vedenje celo tedaj, ko je to pomenilo manjši dobiček za člana lastne skupine. Takšno naravnost je treba razumeti kot izraz želje po povečevanju pozitivne družbene identitete. Pretirana podobnost med skupinama lahko ogrozi, saj največkrat oteži ugotavljanje, katera od njiju je superiorna.

Billig in Tajfel (1973) sta v enem od svojih kasnejših eksperimentov ugotovila, da se tendenca k povečanju medskupinskih razlik pojavi celo tedaj, ko je članstvo v skupinah popolnoma naključno. Na podlagi Tajflovih spoznanj in spoznanj njegovih sodelavcev lahko torej predpostavimo, da že sama kategorizacija subjektov zadošča za evokacijo naklonjenosti lastni skupini in da izzove v subjektu težnjo k povečevanju ugodnosti lastne skupine in medskupinske diferenciacije.

Ocena paradigme minimalnih skupin

Tajflove eksperimente minimalnih skupin bi lahko označili kot poskus aktivacije kategorialnega mišljenja v umetnih, laboratorijskih pogojih in ugotavljanja njegovih posledic v medskupinskih situacijah. Kategorialno mišljenje namreč pogosto uporabljamo v vsakdanjem življenju, kjer večkrat pripelje do kontrastiranja identitet (tj. do poudarjanja različnosti ali celo kontrastnosti med dvema kolektivitetama).

Rezultati nekaterih kasnejših eksperimentov potrjujejo veljavnost teorije družbene identitete, toda nekateri avtorji vseeno opozarjajo na pomanjkljivosti Tajflovega eksperimentalnega načrta. Med njegove najpomembnejše deficite spadata njegova okrnjenost in oddaljenost od realnosti. Aplicirali so ga namreč na umetno, laboratorijsko situacijo, ki ne more nikoli dovolj dobro nadomestiti realnih življenjskih pogojev. Laboratorijski eksperimenti, ki omogočajo maksimalno kontrolo reakcij, skoraj vedno pripeljejo do svojevrstnega redukcionalizma. Pri umetno ustvarjenih skupinah tako ni mogoče ugotavljati razlik v porazdelitvi moči ter različnih demografskih, statistnih in drugih neenakosti, ki obstajajo med skupinami v realnosti.

Tajfel se je s svojimi eksperimenti dokopal do pomembnega spoznanja o minimalnih pogojih za povzročitev skupinske pripadnosti in favoriziranja lastne skupine. Toda njegova teoretična spoznanja so precej pomembnejša od njihovega empiričnega preverjanja. Slednje je namreč uspelo potrditi le majhen del njegove kompleksne teorije družbene identitete.

Razširitev paradigme minimalnih skupin

Teorija družbene identitete predpostavlja medsebojno odvisnost subjektove evaluacije lastne skupine ("in-group") v odnosu do druge skupine (ali skupin) in njegove družbene identitete. Ugotavlja tudi stopnjo medskupinske diskriminacije. Toda v večini eksperimentov, ki temeljijo na njej, so oblikovali le dve skupini. To bi lahko označili kot eno pomembnih pomanjkljivosti Tajflove paradigme, saj v njej ni presegel diadnega razporejanja subjektov v dve ekskluzivni kategoriji. Zato ostaja na področju empiričnega preverjanja njegove teorije nerazjasnjeno vprašanje o kompleksnejših oblikah medskupinske diskriminacije, ki bi jih lahko povzročilo oblikovanje več skupin.

Po teoriji družbene identitete motivirata favoriziranje lastne skupine dva pomembna dejavnika:

- odnos subjektovega sebstva do skupine, ki ji pripada, in
- boj za doseganje pozitivne družbene identitete.

Posameznikovo naklonjenost lastni skupini lahko pojmuje kot posledico njegove potrebe po pozitivnem samovrednotenju. Njegova družbena identiteta je namreč odvisna od relativne evaluacije lastne skupine v odnosu do drugih skupin. Zato je medskupinska diferenciacija usmerjena k poudarjanju njenih prednosti.

Wagner, Lampen in Syllwasschy (1986) so uporabili modifikacijo paradigme minimalnih skupin in vključili v eksperiment še eno "zunanjo" skupino ("out-group"). Subjekti niso občutili nobene pripadnosti do nje. Ta sprememba eksperimentalnih pogojev naj bi razširila obseg možnih primerjav lastne skupine z drugimi skupinami. Subjektova družbena identiteta naj bi bila namreč odvisna predvsem od relativnega ovrednotenja lastne skupine v odnosu do drugih relevantnih skupin.

Uporabniki razširjene Tajflove paradigme so skušali v svojih eksperimentih ugotoviti, kako vpliva razvrednotenje lastne skupine v primerjavi z drugo skupino na odnos njenih članov do tretje skupine, ki prav tako ni njihova identifikacijska skupina. Med identifikacijsko skupino subjektov ("in-group") in prvo od obeh "zunanjih" skupin ("out-group") so ustvarili hierarhičen statusni odnos in predpostavljali, da bo vplival na oceno druge "zunanje" skupine.

Vpliv superiornosti in inferiornosti lastne skupine na medskupinske odnose, samospoštovanje in družbeno identiteto

Wagner, Lampen in Syllwasschy (1986) so preverjali predpostavko, da večja inferiornost lastne skupine v odnosu do druge skupine ali drugih relevantnih skupin sovpada z nižjim samospoštovanjem in manj pozitivno družbeno identiteto. Ta hipoteza ni ravno originalna, saj spada med temeljne hipoteze teorije družbene identitete in jo je do zdaj potrdilo že veliko eksperimentov. Preveriti jo je mogoče že z nemodificirano paradigmo minimalnih skupin, tj. z arbitrarnim oblikovanjem dveh eksperimentalnih skupin (referenčne in identifikacijske skupine subjektov ter "zunanje" skupine, ki ji subjekti ne pripadajo).

Pogoj za veljavnost navedene hipoteze je identifikacija subjektov z lastno skupino. Če se subjekti ne morejo identificirati z njo, potem njihova vključitev vanjo ne more vplivati na njihovo samospoštovanje niti v primeru njene devaluacije niti v primeru njenega povečevanja. Zato se ne smejo premočno zavedati arbitrarnosti izhodišč za grupiranje.

Rezultati eksperimenta so pokazali, da eksperimentalno razvrednotenje identifikacijske skupine subjektov v primerjavi s prvo "zunanjo" skupino povzroča negativnejše evaluacije tistih vidikov sebstva, ki so pomembno povezani s temeljno dimenzijo medskupinske primerjave. Tak rezultat sovpada s Tajflovo in Turnerjevo (1979) predpostavko, da se z referenčno skupino in njenim relativnim statusom povezujejo le določeni vidiki samopodobe. V danem eksperimentu so bili to tisti vidiki, ki so bili povezani z intelektualnimi dosežki. Upad samospoštovanja na tem področju lahko pojmuje kot potrditev hipoteze o sorazmerju med zniževanjem vrednosti skupine ter upadom samospoštovanja in pozitivne družbene identitete pri njenih članih.

Obrambne reakcije na inferiornost lastne skupine

Avtorji razširjene paradigme minimalnih skupin so ugotavljali tudi vplive povečane inferiornosti lastne skupine v odnosu do prve "zunanje" skupine na odnos do druge "zunanje" skupine. Superiornost in inferiornost skupin so določali na podlagi njihovih ocen na temeljnih dimenzijah primerjanja. Domnevali so, da se večja inferiornost lastne skupine v odnosu do prve "zunanje" skupine povezuje z močnejšimi aspiracijami po pozitivni diferenciaciji lastne skupine od druge "zunanje" skupine ("second out-group"), toda to se ni zgodilo. Subjekti so sicer izražali tendenco k devaluaciji druge "zunanje" skupine, vendar so bili rezultati daleč od statistične pomembnosti. V skladu s tem rezultatom so kontradiktorni tudi rezultati preverjanja hipoteze, da se bo samospoštovanje povečalo po razvrednotenju druge "zunanje" skupine.

Prva hipoteza temelji na rezultatih raziskovanja močnih predsodkov pri nekaterih zapostavljenih skupinah, ki so še vedno integrirane v dominantno družbo (npr. revni belci), do tistih, ki se vanjo ne morejo integrirati (črnci). Pri njih namreč opazimo močnejši rasizem. Z negativno diskriminacijo druge "zunanje" skupine in njeno devaluacijo skušajo dvigniti lastno samospoštovanje, ki je relativno nizko zaradi nizkega statusa njihove identifikacijske skupine.

Tendenco po devaluaciji druge "zunanje" skupine sta ugotovila tudi Wagner in Schoenbach (1984) pri proučevanju etničnih predsodkov. Preskušanci iz nižjih družbenih razredov ali z nižjo stopnjo formalne izobrazbe so izrazili več predsodkov do pripadnikov etničnih manjšin kot pripadniki srednjih in višjih slojev ali ljudje z višjo stopnjo izobrazbe.

Nizek družbeni status in nizka stopnja izobrazbe sta pomembna indikatorja pripadnosti depriviliranim in celo depriviranim skupinam. Zato lahko močnejšo izraženo etničnih predsodkov pri pripadnikih zapostavljenih skupin pojmuje kot obrambno strategijo. Ta naj bi jim pomagala k utrditvi lastne družbene identitete in dvigu samospoštovanja. Aplikacija omenjene obrambne strategije zadržuje ljudi pred poskusom spremembe celotnega družbenega sistema.

Subjekti skušajo pogosto dvigniti lastni status tudi z zanikanjem pomembnosti dimenzije medskupinske primerjave. Lemaine in sodelavci (1978) so dokazali, da se člani skupin z nizkim statusom izogibajo primerjavam na dimenzijah, ki obetajo njihov poraz. Nekoliko bolj zapletena je situacija tedaj, ko subjekti najprej priznavajo vrednost dimenzije, na kateri njihova skupina zatem doseže nizko vrednost. V primerih, ko je identifikacija s skupino močna, pogosto naknadno zanikajo pomembnost te dimenzije.

Podobna je bila tudi obrambna reakcija subjektov na manipulacijo statusa lastne skupine v Wagnerjevem, Lampenovem in Syllwasschyjevem (1986) eksperimentu. Subjekti so jo pred manipulacijo statusa visoko vrednotili, po njej pa so poskušali zmanjšati njeno vrednost. Zato je tudi razumljivo, da nadaljnje manipulacije statusa z uvedbo druge "zunanje" skupine niso več odločilno vplivale na rezultate.

Ocena modificirane metode minimalnih skupin

Wagnerjeva, Lampenova in Syllwasschyjeva modificirana (troskupinska) metoda minimalnih skupin ima nekaj metodoloških prednosti pred Tajflovno metodo. Bližja je namreč realnim življenjskim situacijam, saj se ljudje v realnosti navadno ne zavedajo le svojih antagonističnih pripadnosti. Redukcija eksperimentalnih pogojev na dve ekskluzivni kategoriji s pomočjo diadnega razporejanja subjektov omogoča maksimalno poenostavitev medskupinske diferenciacije. Vendar oddaljuje eksperimentalno situacijo od

realnih življenjskih pogojev. Zanje je namreč značilna integracija ali kombinacija pripadnosti različnim kolektivitetam.

Uporaba dveh eksperimentalnih skupin otežuje napovedovanje tipa reakcije določene skupine na statusno inferiornost. Čim bolj verjamejo subjekti inferiorne skupine, da je manipulacija njihovega statusa realna, tem manj kognitivnih alternativ si bodo izmislili, da bi neposredno izboljšali obstoječe stanje (Wagner et al., 1986). Že Turner in Brown (1978) sta pri aplikaciji paradigme minimalnih skupin ugotovila, da so reakcije inferiorne skupine v dvoskupinski paradigmi močno odvisne od okoliščin medskupinske hierarhije, tj. od njene percepirane zakonitosti in stabilnosti. Poleg tega so kompenzacijske reakcije na eno samo zunanjo skupino odvisne celo od tega, ali povzroča lastno skupino inferiornost njena inferiorna obravnava ali njen inferiorni status. Wagner in sodelavci (1986) zato uvajajo novo "zunanjo" skupino, ki ni v nobenem relevantnem odnosu do statusne hierarhije med identifikacijsko skupino subjektov in prvo "zunanjo" skupino. Menijo namreč, da lahko njena vključitev v eksperiment pripomore k določanju jasnejše mere favoriziranja lastne skupine.

DRUGE TEORIJE FAVORIZIRANJA LASTNE SKUPINE

"Each group nourishes its own pride and vanity, boasts itself superior, exalts its own divinities, and looks with contempt on outsiders."

William Graham Sumner (1906)

Poleg teorije družbene identitete in njenih izpeljank (npr. teorije samokategorizacije) skušajo favoriziranje lastne skupine razložiti še nekatere druge teorije medskupinske dinamike. Med prve tovrstne poskuse spada Sumnerjeva (Sumner, 1907) konceptualizacija etnocentrizma. Slednjega je namreč mogoče pojmovati kot eno od njegovih manifestacij.

Etnocentrizem se v realnosti pojavlja zelo pogosto, zato je Sumnerjev pristop k njegovemu proučevanju funkcionalističen in univerzalističen. Kot funkcionalističnega ga opredeljujemo zato, ker razlaga nagibanje k lastni skupini kot način krepite njene kohezivnosti. Ta naj bi omogočala njeno preživetje. Univerzalizem se kaže v Sumnerjevem pojmovanju nagibanja k višjemu vrednotenju lastne skupine. Slednje naj bi bilo značilno za vse človeške skupnosti. Sumnerjevo pojmovanje so kasneje podprle še nekatere narativne študije, vendar je nekoliko presplošno, da bi omogočilo predvidevanje variiranja naklonjenosti lastni skupini v različnih medskupinskih situacijah.

Mullen, Brown in Smith (1992) navajajo poleg tega še dve teoriji, ki razlagata variacije v stopnji favoriziranja lastne skupine. To sta:

1. teorija kategorizacije in
2. teorija samopozornosti.

Teorija kategorizacije

Po teoriji kategorizacije so tendence k precenjevanju ali podcenjevanju določenih fenomenov inherentne spoznavnim procesom ter procesom klasifikacije in urejanja sveta (Doise, 1978). Človeku namreč omogočajo lažjo organizacijo njegovih občutkov in kognicij ter boljšo orientacijo v svetu. Težnja k poenostavljeni, dihotomni katego-

rizaciji fizičnih in socialnih dražljajev v dve ekskluzivni kategoriji povzročata prece-njevanje zaznanih razlik med skupinami in podobnosti znotraj skupin.

Teorija samopozornosti

Teorija samopozornosti (Mullen, 1983, 1987) razlaga različne skupinske feno-mene s pomočjo proučevanja učinkov, ki jih ima oblikovanje skupin na usmerjanje pozornosti pri njihovih članih. Temelji na Mullenovih spoznanjih, da posamezniki sorazmerno z zmanjševanjem relativne velikosti lastne skupine v odnosu do druge, "zunanje" skupine namenjajo večjo količino pozornosti samim sebi in lastni skupini. Po tej teoriji naj bi dejavniki, ki usmerjajo pozornost ljudi na njihovo lastno skupino, do-prinašali k povečevanju njihovega zavedanja njenih atributov in pretiravanju v vred-nostno obarvanih odgovorih.

DETERMINANTE FAVORIZIRANJA LASTNE SKUPINE

Teorije, ki razlagajo pojav favoriziranja lastne skupine, izhajajo iz različnih per-spektiv, vendar imajo pomembno skupno točko. Vse tri navajajo tri ključne deter-minante obravnavanega fenomena:

- vpadljivost lastne skupine,
- status lastne skupine in
- relevantnost dimenzij primerjanja.

Vpadljivost lastne skupine

Turner (1986) opredeljuje fenomen vpadljivosti kot stopnjo funkcionalne prevlade pri določanju percepcije. Večina temeljnih teorij, ki razlagajo njegov vpliv na pojav-ljanje favoriziranja lastne skupine, se sklada v predvidevanju, da bo vsak faktor, ki povečuje vpadljivost članstva v določeni skupini, vplival tudi na subjektivno modi-fikacijo zaznav in sodb, povezanih z njim.

Favoriziranje lastne skupine se po mnenju večine teoretikov medskupinskega ve-denja povečuje s povečevanjem njene vpadljivosti. To hipotezo so potrdili tudi rezultati številnih raziskav. Taylor, Fiske, Etoff in Ruderman (1978) so ugotovili, da povečana vpadljivost skupine povečuje vrednostne percepcije v prvotni smeri. Drugi avtorji (npr. Allen in Stephenson, 1983) so dokazali vpliv povečane vpadljivosti skupine na pove-čevanje diferenciacije v percepciji stališčnih pozicij lastne in druge skupine. Hong in Harrod (1988) sta ugotovila, da celo usmerjanje pozornosti na določeno skupino pove-čuje pozitivnost njenega ocenjevanja. Naklonjenost lastni skupini se je v njenem eks-perimentu povečala tedaj, ko so se subjekti osredotočili nanjo, in se zmanjšala, ko so se osredotočili na drugo skupino.

Velikost skupine kot ena od možnih determinant njene vpadljivosti

Stopnja vpadljivosti skupine je povezana tudi z njeno relativno velikostjo v primerjavi z drugo skupino. Mullen in sodelavci (1992) poudarjajo, da se člani velikih in majhnih skupin navadno osredotočijo na manjše skupine, kar je Mullen preverjal v številnih eksperimentih. V njih je dokazal vpliv kompozicije skupin na vpadljivost manjše skupine v različnih kontekstih, ki so vključevali: samopozornost in samore-

gulacijo (Mullen, 1983, 1987), socialno projekcijo in percepirano prevladovanje lastne skupine (Mullen in Hu, 1988; Mullen in Smith, 1990), percepcijo relativne heterogenosti (Mullen in Hu, 1989) ter odnos med stopnjo participacije in vodenjem (Mullen, Salas in Driskell, 1989).

Mullen, Brown in Smith (1992) poudarjajo, da lahko velikost skupine vpliva še na nekatere druge pomembne vidike medskupinske diskriminacije in razkriva fenomenologijo obstajanja v skupini. S proporcionalnim zmanjševanjem skupine se povečuje nagibanje subjektov k preceenjanju njene velikosti. Mullen in Hu (1988) ugotavljata, da se proporcionalne velikosti skupin povezujejo tudi z učinkom relativne heterogenosti. Subjekti percepirajo lastno skupino kot bolj homogeno od druge skupine, če je ta manjša od nje. Ocenjujejo jo tudi bolj pozitivno. Oba rezultata je mogoče smiselno povezati, saj pretežno pozitivno ocenjevanje lastne skupine, tj. koncentracija ocen na pozitivnem polu ocenjevalnih dimenzij zmanjšuje variabilnost v njeni percepciji. Z zmanjševanjem njene proporcionalne velikosti se povečuje verjetnost, da bo postala figuralni fokus pozornosti.

Rezultati Mullenovih raziskav dokazujejo vpliv proporcionalne velikosti skupine na usmerjanje pozornosti, na samoregulacijsko vedenje njenih članov ter na njeno zaznavanje in vrednotenje. Usmerjanje pozornosti na skupino naj bi povečevalo favoriziranje lastne skupine v primeru manjšinskih skupin in ga zmanjševalo v primeru večinskih skupin, poudarjajo Mullen, Brown in Smith (1992). Toda rezultati nekaterih drugih raziskav ne potrjujejo njihove hipoteze. Hinkle in Schopler (1986) namreč nista ugotovila nobenega vpliva velikosti obeh skupin na naklonjenost lastni skupini.

Vpliv načina kategorizacije na vpaddljivost skupin

S proučevanjem vpliva vpaddljivosti skupine na njeno favoriziranje in pristranost pri njenem ocenjevanju lahko smiselno povežemo tudi Brewerjevo (Brewer, 1979) predpostavko, da lahko že posebnost oziroma izstopanje same kategorizacije povzroči favoriziranje lastne skupine. Pri tem bi bilo smiselno pričakovati, da se bodo zdele realne skupine svojim članom bolj izjemne kot umetne skupine, četudi bo vse drugo konstantno.

Teorija družbene identitete predpostavlja, da realne skupine močneje vplivajo na oblikovanje, ohranjanje in spreminjanje družbene identitete kot umetne skupine. To predpostavko utemeljuje z dejstvom, da imajo take skupine svojevrstno zgodovino interakcij in medsebojnih odvisnosti, ki podpira njihovo strukturo oziroma način njihove kategorizacije. Poleg močnejšega izstopanja sta zanje značilna še:

- močnejši učinek vodenja in participacije ter
- močnejši učinek zaznave relativne heterogenosti.

Toda do zdaj še niso empirično potrdili hipoteze o močnejšem favoriziranju realne identifikacijske skupine.

Relevantnost dimenzij medskupinskega primerjanja

Na pojavljanje pristranosti v medskupinskem ocenjevanju močno vpliva tudi relevantnost lastnosti oziroma dimenzij za ocenjevanje lastne in druge skupine. Pri ocenjevanju skupin na temeljnih dimenzijah so subjekti bolj pristranski kot pri njihovem ocenjevanju na obrobni dimenzijah. Veliko študij je namreč že dokazalo vpliv relevantnosti atributov, ki so jih subjekti ocenjevali pri lastni in drugi skupini, na njihovo favoriziranje prve. Slednje je bilo mnogo večje tedaj, ko so ocenjevali skupine

na dimenzijah, ki so bile zanje pomembne. Pri ocenjevanju nepomembnih lastnosti pa so subjekti včasih favorizirali drugo skupino.

Hinkle in Brown (1990) opozarjata na dejstvo, da so pomembnost oziroma relevantnost dimenzij, na katerih so ocenjevali skupine, v večini študij ugotavljali še naknadno, tj. po njihovi evaluaciji. Zato obstaja možnost, da je pomembnost, ki so jo subjekti pripisali tem dimenzijam, le posledica njihove naklonjenosti lastni skupini in ne njena determinanta. Ni namreč izključeno, da so subjekti ocenili kot relevantne prav tiste dimenzije, na katerih je dosegla njihova skupina visok rezultat. Če bi hoteli ukiniti vpliv predhodnega ocenjevanja lastne in druge skupine, bi morali namreč ugotavljati pomembnost danih dimenzij že prej.

Status skupine in njegov vpliv na njeno favoriziranje

Mullen in sodelavci (1992) opredeljujejo status kot splošni prestiž skupine, ki ima predvidoma pomembne implikacije za identiteto njenih članov. Toda vpliv razlik v statusu skupine, ki ji subjekti pripadajo, in druge skupine, ki ji ne pripadajo, je še precej nerazjasnjen. Rezultati različnih študij si pogosto nasprotujejo. Brewer (1979) je pri pripadnikih skupin z nižjim družbenim statusom opazil tendenco po večjem favoriziranju lastne skupine, medtem ko je pri pripadnikih skupin z višjim statusom opazil favoriziranje druge skupine oziroma "obratno diskriminacijo", tj. naklonjenost skupini z nižjim statusom. Nekateri avtorji razlagajo ta rezultat kot prizadevanje skupine z nižjim statusom, da bi dosegla povečanje samospoštovanja s povečevanjem svoje pristranosti.

V svoji narativni študiji, ki poskuša sintetizirati rezultate eksperimentalnega proučevanja medskupinske pristranosti, navaja Brewer (1979) tendenco po povečevanju naklonjenosti lastni skupini pri članih skupin z nizkim statusom ter po povečevanju naklonjenosti skupine z visokim statusom skupini z nizkim statusom. Ta rezultat je videti sila nelogičen in ga je težko obrazložiti, še posebej če poskušamo takšno vedenje osvetliti s pragmatičnega vidika, tj. z vidika zadovoljevanja človekove potrebe po pozitivni družbeni identiteti. Vendar je konsistenten z začetnimi pojmovanji družbene identitete. Slednja vključujejo predpostavko, da imajo skupine z nižjim statusom večjo potrebo po zadovoljstvu s samimi seboj, in da jo skušajo zadovoljiti s povečevanjem naklonjenosti lastni skupini. Nekoliko težje je razložiti enako tendenco pri skupinah z visokim statusom, kjer ni potrebe po naklonjenosti drugim skupinam, ampak bi ta utegnila celo ogroziti njihov (visoki) status.

Brewer (1979) navaja tudi nekaj eksperimentov, v katerih so kazale "zmagovalne skupine" oziroma skupine z višjim statusom večje favoriziranje lastne skupine na dimenziji, ki je pomembno vplivala na rezultate, kot skupine z nižjim statusom. Takšen rezultat je v skladu s prvotnim konceptom teorije družbene identitete. Tajfel (1978b) namreč predpostavlja, da status podrejenosti ne doprinaša k povečevanju favoriziranja lastne skupine, razen če družbena situacija spodbuja primerjave z nadrejeno skupino in omogoča ali olajšuje neposredno socialno spremembo.

Razlike v vplivu statusa na favoriziranje lastne skupine

Predpostavke različnih avtorjev o vplivu statusa na naklonjenost lastni skupini in pristranost pri njenem ocenjevanju so zelo kontradiktorne, kar velja tudi za rezultate njihovih raziskav. Nekateri predpostavljajo, da se z zviševanjem statusa povečuje tudi stopnja naklonjenosti lastni skupini, drugi pa, da se z njegovim zviševanjem zmanjšuje. Mullen in sodelavci (Mullen et al., 1992) so na podlagi analize 42 različnih preverjanj

hipoteze favoriziranja lastne skupine in njihove meta-analitične integracije ugotovili, da je vpliv statusa na naklonjenost lastni skupini odvisen od realnosti proučevanih skupin. Umetno oblikovane skupine z višjim statusom izražajo večjo naklonjenost lastni skupini, medtem ko pri realnih skupinah z visokim statusom v realnih življenjskih situacijah te zakonitosti ne opazimo. V nasprotju z umetno ustvarjenimi skupinami v laboratorijskih situacijah pogosto izražajo celo statistično nepomembno tendenco k manjši naklonjenosti lastni skupini.

Analiza rezultatov različnih študij je pokazala, da je 88% realnih skupin z visokim statusom in 83% realnih skupin z nizkim statusom, ki so jih uporabili v različnih eksperimentih, izrazilo naklonjenost lastni skupini. Pri umetno ustvarjenih skupinah je bila situacija precej drugačna. Pri skupinah z visokim statusom se je ta tendenca pojavila vedno (100%), pri skupinah z nizkim statusom pa le v 16% vseh primerov. Avtorji meta-analitične integracije rezultatov številnih empiričnih raziskav ugotavljajo, da se lahko pri proučevanju fenomena favorizacije lastne skupine srečamo z nekaterimi težavami. Ena najpomembnejših težav je v tem, da rezultatov proučevanja umetno ustvarjenih skupin v laboratorijski situaciji ne moremo posplošiti na realne skupine. Potrjujejo namreč neresnično hipotezo, da se favoriziranje lastne skupine pojavlja le v skupinah z visokim statusom. Ločevanje psiholoških fenomenov od realnega življenja in predvsem njihovo izločanje iz družbenega konteksta jih lahko namreč popolnoma izkrivi.

Konceptualizacija statusa in njen vpliv na rezultate različnih študij

Kontradiktorne rezultate, ki so jih dobili pri proučevanju vpliva statusa svoje identifikacijske skupine na njeno favoriziranje, razlaga tudi Teorija stanj pričakovanja statusa. Izdelala sta jo Webster in Foschi (1988). Ta teorija poudarja, da so kontradiktorni rezultati različnih študij posledica razlik v opredeljevanju statusa. Na podlagi njihove analize sta namreč Webster in Foschi (1988) odkrila, da kar 95% študij, ki so dokazale večjo naklonjenost lastni skupini kljub njenemu nizkemu statusu, temelji na bolj globalni, statični in difuzni konceptualizaciji statusa (npr. favorizirana etnična skupina, prestižna delovna enota v določeni družbi, ipd.), medtem ko 47% študij, ki so dokazale večjo naklonjenost lastni skupini v primerih, ko je bil njen status višji, temelji na bolj specifični in prehodni konceptualizaciji statusa. Ta je bila pogosto specifična za določeno nalogo (npr. višji rezultati na določenih laboratorijskih nalogah).

Skoraj vse študije, ki so odkrile naklonjenost lastni skupini tedaj, ko je bil njen status nizek, temeljijo na širšem in splošnejšem pojmovanju statusa, medtem ko približno polovica študij, ki so dokazale ta fenomen pri skupinah z visokim statusom, temelji na njegovi specifični konceptualizaciji. Zato bi lahko pretirano osredotočanje na specifične naloge pri določanju statusa v laboratorijskih eksperimentih pripeljalo do zmotnega prepričanja, da se naklonjenost lastni skupini pojavlja predvsem (ali celo samo) tedaj, ko je njen status visok.

Zaradi nevarnosti napačnega sklepanja, ki ga pogojujejo ohlapne in divergentne konceptualizacije, je treba jasno razlikovati med:

- statusom, ki je odvisen od rezultatov izvedbe določene dejavnosti, in
- statusom, ki izvira iz splošnejše družbene situacije.

Njun učinek na favoriziranje lastne skupine je namreč popolnoma različen.

Status, ki temelji na uspešnosti izvedbe določene naloge ali na drugih specifičnih kriterijih, se navadno oblikuje pri umetno ustvarjenih skupinah v laboratorijski situaciji. Slednja pa je močno oddaljena od realnih življenjskih pogojev. Zaradi njene nenaravnosti in arbitrarnosti kriterijev, ki jih uporablja eksperimentator pri oblikovanju

skupin, lahko predpostavimo tudi majhno stopnjo vpletenosti njihovih članov. Ti se identificirajo z njo le tedaj, ko je superiorna in doseže visok status, saj največkrat nimajo nobenih drugih skupnih lastnosti. Zato je razumljivo, da so v vseh dosedanjih laboratorijskih študijah na umetno ustvarjenih skupinah dokazali veliko naklonjenost subjektov lastni identifikacijski skupini z visokim statusom. V nasprotnem primeru (tj. v skupinah z nizkim statusom) je bila naklonjenost lastni skupini zelo redka. Tedaj namreč ni bilo nobenega tehtnega razloga za identifikacijo z arbitrarno oblikovano skupino.

Vpliv statusa na favoriziranje lastne skupine v realnih življenjskih razmerah

V realnih življenjskih situacijah se skupine navadno oblikujejo na podlagi skupne preteklosti ali skupnega kulturnega zaledja, sorodnih interesov, podobnih osebnostnih lastnosti, osebnih preferenc, ipd. Zato je lojalnost realnim skupinam z nizkim statusom dosti bolj razumljiva.

Na odnose med realnimi skupinami in favoriziranje lastne skupine vplivajo še drugi dejavniki, ki jih določa družbena situacija. Najpogostejša dejavnika v večini sodobnih družb sta družbena diskriminacija in zapostavljanje določenih skupin ter sovražnost in nestrpnost do njih pri pripadnikih dominantnih družb. Izstopata zlasti v medetničnih in mednacionalnih odnosih ter v odnosih med različnimi rasami. Zato bi bilo treba v prihodnjih raziskavah posvetiti več pozornosti odnosu med načini perceptualnega merjenja pristranosti in odkritimi oblikami diskriminacije v realnih družbenih skupinah. Status ni namreč nikoli popolnoma neodvisen od drugih dejavnikov, ki vplivajo na pojavljanje pristranosti v ocenjevanju lastne skupine in drugih skupin, ampak je v interakciji z njimi.

Interakcije med statusom in relevantnostjo dimenzij medskupinskega primerjanja

Na podlagi analize več eksperimentalnih študij, ki so ugotavljale vpliv različnih dejavnikov na favoriziranje lastne skupine, ugotavljajo Mullen, Brown in Smith (1992), da je status različnih skupin v interakciji z relevantnostjo dimenzij njihovega ocenjevanja. Skupine z nižjim statusom kažejo večjo pristranost in favoriziranje lastne skupine na irelevantnih dimenzijah, skupine z visokim statusom pa na dimenzijah, ki imajo odločilno vlogo v medskupinskem primerjanju. Ta ugotovitev sovпада s predpostavko teorije družbene identitete, da želijo skupine z visokim statusom poudariti svojo superiornost na konsenzualno določenih "relevantnih" dimenzijah, tj. na tistih dimenzijah, na katerih so dosegle visok rezultat. Te navadno tudi determinirajo inferiornost skupin z nizkim statusom. Zato skupine z višjim statusom včasih favorizirajo skupine z nižjim statusom na irelevantnih dimenzijah. Isto zakonitost so ugotovili tudi Wagner, Lampen in Syllwasschy (1986), ki so poleg tega dokazali še uporabno obrambno strategijo skupin z nizkim statusom, tj. devaluacijo dimenzij medskupinskega primerjanja in zanižanje njihove vrednosti. Ta je v realnosti včasih celo zelo upravičena.

Povezave med statusom skupin in njihovo velikostjo

Včasih obstaja določena zveza tudi med velikostjo skupine in njenim statusom. Ellemers in sodelavci (Ellemers et al., 1992) poudarjajo, da je članstvo v manjšinski skupini neprivačno že samo na sebi, saj so manjšinske skupine inferiorne na pomembni dimenziji medskupinskega primerjanja, tj. na dimenziji velikosti. Njihova skromna

zastopanost se v globalnih družbah pogosto povezuje z nizkim statusom, kajti manjšinske skupine so najpogosteje depriviligirane. Zato se člani drugih skupin večinoma izogibajo stikom s člani manjšinskih skupin v javnosti. Toda manjšinske skupine imajo lahko tudi izredno visok status, kar se pojavlja predvsem tedaj, ko so takšne skupine nosilke moči in oblasti. Majhnost skupine namreč povečuje njeno vpadljivost, zato je tudi njen status bolj opazen.

Novejše raziskave so pokazale, da sta status oziroma moč skupine in njena velikost med seboj neodvisni lastnosti, ki nista nujno v korelaciji. Kljub temu lahko pride do interakcije med njima. Visok ali nizek status manjšinskih skupin je relativno močna determinanta zaželenosti članstva v njih. Zato so manjšinske skupine z nizkim statusom izredno nepriljubljene, medtem ko delujejo manjšinske skupine z visokim statusom, tj. elite na svoje člane kot magnet. Jellison in Zeisset (1969) sta namreč ugotovila, da posameznike najbolj privlačijo tisti ljudje, ki si delijo z njimi neko redko lastnost (npr. moč, osebnostno potezo, ipd.).

V manjšinskih skupinah je identifikacija z lastno skupino precej močnejša kot v večinskih. Toda to pravilo velja predvsem za tiste skupine, ki omogočajo svojim članom določene ugodnosti. Favoriziranje lastne skupine je močnejše tedaj, ko ima skupina visok status. Ta zakonitost velja tako za umetno ustvarjene, kot tudi za realne manjšinske skupine. Njihovi člani skušajo večkrat poudariti pozitivne lastnosti lastne skupine, npr. njeno kohezivnost ipd. (Kovačev, 1994)

Družbena identiteta in njena odvisnost od statusa identifikacijske skupine

Temeljna predpostavka teorije družbene identitete je, da si ljudje prizadevajo za pozitivno družbeno identiteto. Zato stremijo k vključevanju v skupine z visokim statusom. Ta pojav je pogost predvsem tedaj, ko njihova pripadnost skupini ni dokončna, tj. ko so meje med skupinami prehodne in ko obstaja možnost za individualno mobilnost med skupinami (Kovačev, 1994).

Visok status skupine, ki odseva ugoden rezultat medskupinske primerjave na relevantnih dimenzijah, doprinaša k pozitivni družbeni identiteti njenih članov. Zato so motivirani za svojo povezanost s skupino (Sachdev in Bourhis, 1985). Rijsman (1970, 1983) poroča celo o zviševanju individualnega rezultata članov skupin z visokim statusom. Pojmujemo ga lahko kot rezultat njihove želje po integraciji v skupino ali strahu pred izgubo članstva v njej. Popolnoma drugače je v skupinah z nizkim statusom, saj vplivajo na samospoštovanje svojih članov negativno (Wagner, Lampen in Syllwasschy, 1986). Ti ga skušajo dvigniti z uporabo različnih obrambnih strategij.

Tajfel in Turner (1979) poudarjata, da si lahko člani skupin z nizkim statusom prizadevajo k psihološkemu distanciranju od lastne skupine, medtem ko se člani skupin z visokim statusom pogosto postavljajo s svojim članstvom. To so potrdili tudi nekateri kasnejši eksperimenti.

Status lahko torej označimo kot najučinkovitejšo determinanto favoriziranja lastne skupine in identifikacije z njo. Visok status namreč ne omogoča le pozitivne družbene identitete, ampak tudi privilegiran položaj v obstoječi družbi in ugodnosti, ki so povezane z njim.

Družbena identiteta in družbene aktivnosti

Družbena identifikacija vključuje še eksteriorizacijo družbeno uravnane aktivnosti. V večini družbenih kontekstov, ki usmerjajo interakcijo med člani določene

skupine, se namreč proces usvajanja pozicij in vlog oblikuje v dveh fazah:

1. usvajanje specifičnega družbenega znanja s pomočjo družbene dejavnosti in
2. razvoj identitet, ki se vežejo na to dejavnost.

Echebarria Echabe in Gonzales Castro (1993) zato poudarjata, da pojmovanje skupine pogosto sovпада z usvojitvijo določenih družbenih dejavnosti, ki jih izvajajo njihovi člani. Te jih tako ločujejo od drugih skupin. Identifikacija s skupino sovпада z izvajanjem družbeno strukturiranih ritualov, ki se uskladišči v družbenem spominu. Izražajo in posredujejo oblike družbenega znanja, ki je karakteristično za dano skupino.

LITERATURA:

- Allen, P. T., Stephenson, G. M. (1983). Intergroup understanding and size of organization. *British Journal of Industrial Relations*, 21, 312-329.
- Bagby, R. M., Rector, M. A. (1992). Prejudice in a simulated legal context: A further application of social identity theory. *European Journal of Social Psychology*, 22 (4), 397-406.
- Billig, M., Tajfel, H. (1973). Social categorization and similarity in intergroup behaviour. *European Journal of Social Psychology*, 13, 27-52.
- Brewer, M. B. (1979). Ingroup bias in the minimal intergroup situation: A cognitive motivational analysis. *Psychological Bulletin*, 86, 307-334.
- Diehl, M. (1988). Social identity and minimal groups: The effects of interpersonal and intergroup attitudinal similarity on intergroup discrimination. *British Journal of Social Psychology*, 27 (4), 289-300.
- Doise, W. (1978). *Groups and Individuals: Explanation in Social Psychology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Doise, W. (1988). Individual and social identities in intergroup relations. *European Journal of Social Psychology*, 18 (2), 99-111.
- Echebarria Echabe, A., Gonzales Castro, J. L., (1993). Social knowledge, identities and social practices. *Papers on Social Representations*, 2 (2), 117-125.
- Ellemers, N., Van Knippenberg, A., De Vries, N., Wilke, H. (1988). Social identification and permeability of group boundaries. *European Journal of Social Psychology*, 18 (6), 497-513.
- Ellemers, N., Doosje, B. J., Van Knippenberg, A., Wilke, H. (1992). Status protection in high status minority groups. *European Journal of Social Psychology*, 22, 123-140.
- Gerard, H. B., Miller, N. (1967). Group dynamics. *Annual Review of Psychology*, 18, 287-332.
- Hinkle, S., Brown, R. J. (1990). Intergroup comparisons and social identity: Some links and lacunae. V: Abrams, D., Hogg, M. A. (Izd.) *Social Identity Theory: Constructive and Critical Advances*. New York: Harvester Wheatsheaf, 48-70.
- Hinkle, S., Schopler, J. (1986). Bias and the evaluation of ingroup and outgroup performance. V: S. Worchel, W. Austin (Izd.), *Psychology of Intergroup Relations*. Monterey: Brooks/Cole.
- Hong, O. P., Harrod, W. J. (1988). The role of reasons in the ingroup bias phenomenon. *European Journal of Social Psychology*, 18, 537-545.
- Jellison, J. M., Zeisler, P. T. (1969). Attraction as a function of the commonality and desirability of a trait shared with another. *Journal of Personality and Social Psychology*, 11, 115-120.
- Kovačev, A. N. (1994). Individualna in kolektivna identiteta ter njuno spreminjanje v osebnostnem razvoju posameznika in v družbenih spremembah. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Lemaine, G., Katzersztejn, J., Personnaz, B. (1978). Social differentiation. V: H. Tajfel (Izd.), *Differentiation Between Social Groups*. European Monographs in Social Psychology, Vol. 14, London: Academic Press.
- Levine, R. A., Campbell, D. T. (1972). *Ethnocentrism: Theories of Conflict, Ethnic Attitudes and Group Behaviour*. London: John Wiley & Sons.
- Mullen, B. (1983). Operationalizing the effect of the group on the individual: A self-attention perspective. *Journal of Experimental Social Psychology*, 19, 295-322.
- Mullen, B. (1987). Self-attention theory: The effects of group composition on the individual. V: Mullen, B., Goethals, G. R. (Izd.), *Theories of Group Behavior*. New York: Springer Verlag.
- Mullen, B., Brown, R., Smith, C. (1992). Ingroup bias as a function of salience, relevance and status: An integration. *European Journal of Social Psychology*, 22 (2), 103-122.
- Mullen, B., Hu, L. (1988). Social projection as a function of cognitive mechanisms: Two meta-analysis integrations. *British Journal of Social Psychology*, 27, 333-356.
- Mullen, B., Hu, L. (1989). Perceptions of ingroup and outgroup variability: A meta-analytic integration. *Basic and Applied Social Psychology*, 10, 233-252.

- Mullen, B., Salas, E., Driskell, J. E. (1989). Salience, motivation and artifact as contributions to the relation between participation rate and leadership. *Journal of Experimental Social Psychology*, 25, 545-559.
- Mullen, B., Smith, C. (1990). Social projection as a function of actual consensus. *Journal of Social Psychology*, 130, 501-506.
- Rabbie, J. M., Horwitz, M. (1969). The arousal of ingroup-outgroup bias by a chance win or loss. *Journal of Personality and Social Psychology*, 13, 269-277.
- Riisman, J. (1983). The dynamics of social comparison in personal and categorical comparison situations. V: W. Doise, S. Moscovici (Izd.). *Current Issues in European Social Psychology*. Vol. 1. Cambridge/Paris: Cambridge University Press/Maison des Sciences de l'Homme.
- Sachdev, I., Bourhis, R. Y. (1985). Social categorization and power differentials in group relations. *European Journal of Social Psychology*, 15, 415-434.
- Tajfel, H. (1970). Experiments in intergroup discrimination. *Scientific American*, 223, 96-102.
- Tajfel, H. (1978a). Interindividual behaviour and intergroup behaviour. V: H. Tajfel (Izd.). *Differentiation between Social Groups: Studies in the Social Psychology of Intergroup Relations*. London: Academic Press.
- Tajfel, H. (1978b). Social categorization, social identity and social comparison. V: H. Tajfel (Izd.). *Differentiation between Social Groups: Studies in the Social Psychology of Intergroup Relations*. London: Academic Press.
- Tajfel, H. (1982). Social psychology of intergroup relations. *Annual Review of Psychology*, 33, 1-39.
- Tajfel, H., Billig, M. Bundy, R. & Flament, C. (1971). Social categorization and intergroup behaviour. *European Journal of Social Psychology*, 1, 149-178.
- Tajfel, H., Turner, J. C. (1979). An integrative theory of intergroup conflict. V: Austin, W. G., Worchel, S. (Izd.), *The Social Psychology of Intergroup Relations*. Monterey: Brooks/Cole, str. 33-47.
- Tajfel, H., Turner, J. C. (1986). The social identity theory of intergroup behaviour. V: H. Tajfel (Izd.), *Differentiation Between Social Groups: Studies in the Social Psychology of Intergroup Relations*. London: Academic Press.
- Turner, J. C. (1978). Social comparison, similarity and in-group favouritism. V: H. Tajfel (Izd.), *Differentiation between Social Groups: Studies in the Social Psychology of Intergroup Relations*. London: Academic Press.
- Turner, J. C. (1981). The experimental social psychology of intergroup behaviour. V: Turner, J. C., Giles, H. (Izd.) *Intergroup Behaviour*. Oxford: Blackwell.
- Turner, J. C. (1982). Toward a cognitive redefinition of the social group. V: H. Tajfel (Izd.). *Social Identity and Intergroup Relations*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Turner, J. C. (1987). *Rediscovering the Social Group. A Self Categorization Theory*. Oxford: Basil Blackwell.
- Turner, J. C., Brown, R. (1978). Social status, cognitive alternatives, and intergroup relations. V: H. Tajfel (Izd.). *Differentiation between Social Groups: European Monographs in Social Psychology*, vol. 14. London: Academic Press.
- Turner, C., Oakes, P. J. (1986). The significance of the social identity concept for social psychology with reference to individualism, interactionism and social influence. *British Journal of Social Psychology*, 25, 237-252.
- Wagner, U., Lampen, L., Syllwasschy, J. (1986). In-group inferiority, social identity and out-group devaluation in a modified minimal group study. *British Journal of Social Psychology*, 25 (1), 15-23.
- Wagner, U., Schoenbach, P. (1984). Links between educational status and prejudice. V: N. Miller, M. Brewer (Izd.). *Groups in Contact: The Psychology of Desegregation*. New York: Academic Press.
- Webster, M., Foschi, M. (1988). *Status Generalization: New Theory and Research*. Stanford: Stanford University Press.